

Písemné materiály a knihy Josefa Škvoreckého uložené v Thomas Fisher Library při University of Toronto **Luba Frastacky**

Někdy ve druhé polovině sedmdesátých let mě ředitel Fisher Library Richard Landon jednoho dne požádal, abych vyřídila telefon s nějakým panem Škvoreckým, který hodlá knihovně věnovat jakési písemnosti. Sám totiž nedokázal vyslovit jeho jméno a domníval se, že já na tom budu lépe. A tak to všechno začalo.

Tento první darovaný celek byl dosti zajímavý. Šlo především o materiály, které vzal Josef Škvorecký s sebou, když se Zdenou Salivarovou odcházeli z Československa, a o eseje napsané během prvních let strávených v Severní Americe. Byla mezi nimi i *Velká povídka o Americe*, seriál, který vycházel nejdříve v roce 1968 v Listech a po jejich zákazu ještě v roce 1970 v časopise Svět práce. Ani tam však nebyl dokončen a plánované knižní vydání stihl stejný osud jako mnoho jiných Škvoreckého prací – bylo zakázáno. Text byl nakonec vydán až v roce 1980 v nakladatelství Sixty-Eight Publishers. Další důležitou položkou bylo jedenáct rukou psaných poznámkových sešitů s první verzí knihy *Všichni ti bystrí mladí muži a ženy* z roku 1970 a dalších jedenáct sešitů rukopisu *Samožerbu*, mezi jejichž stránky byly vkládány dopisy fanoušků, objednávky na knížky ze Sixty-Eight Publishers, recenze a jiné materiály. Tuto druhou sadu sešitů doprovázel i strojopis, hustě opatřený redakčními poznámkami pro knižní vydání, opět v Sixty-Eight Publishers. Pak tu byla řádka filmových scénářů, které napsal Škvorecký se zástupem různých spolupracovníků. Nejdůležitější však byla krabice obsahující dopisy, které měly zůstat veřejnosti nepřístupné – jednalo se o osobní korespondenci s českými přáteli, k nimž patřili např. Petr Den, Ivan Diviš, Lubomír Dorůžka, Egon Hostovský, Pavel Kohout, Ferdinand Peroutka, Ota Rambousek a Ludvík Vaculík. Jejich život byl už tak dost komplikovaný a Škvorecký jim nechtěl ztěžovat situaci prozrazením toho, že jsou s ním v kontaktu. Vedle těchto dopisů obsahovala krabice i korespondenci s jinými spisovateli – s Angličany Kingsley Amisem a Grahamem Greenem, s Američany Rayem Bradburym a Allenem Ginsbergem a s Kanadankou Margaret Laurencovou. Je mi potěšením oznámit, že od jara 2005 bude tato korespondence badatelům zpřístupněna.

Několik dalších let se nic nedělo – z pochopitelných důvodů. Škvorecký byl zaneprázdněn učením na Erindale College na torontském předměstí Mississauga a ve „volném“ čase psaním; Zdenou pohltila práce v Sixty-Eight Publishers, s níž jí Josef pomáhal, jak jen to bylo možné. Ale později, po pádu komunismu, začaly do knihovny proudit rukopisy – juvenilní romány, průklep strojopisu *Konce nylonového věku* z roku 1950, *Bassaxofon* z roku 1966, detektivky napsané ve spolupráci s Janem Zábranou, holografy *Prima sezóny*, *Mirácku*, *Hříchů pro pátera Knoxe*, odborné práce, rozhovory a recenze – a pak také samozřejmě nejruznější cizojazyčná vydání jeho knih; no prostě opravdové hody.

Na konci roku 1991 roku nám Josef Škvorecký věnoval rukopis *Nevěsty z Texasu*, dále *Návrat poručíka Borůvky*, *Příběh inženýra lidských duší*, *Neuilly* a *Scherzo capriccioso*. Díky těmto materiálům můžeme posoudit, kolik přípravných prací je třeba udělat pro tak velký román, jakým je *Nevěsta*: té korespondence, těch meziknihovních výpůjček, jež je nutné vyžádat a pak na ně čekat, těch fotokopií, které je třeba obstarat, toho dohledávání, bádání, těch redaktorských dotazů, revizí, korektur...

Rok 1994 byl vcelku poklidný: přibyl nám pouze holograf *Coma* z roku 1947, *Feminine mystique*, přípravné materiály a redakční poznámky k *Scherzu capriccioso* a k *Návratu poručíka Borůvky*, spolu s anglickým překladem Paula Wilsona *The Return of Lieutenant Boruvka*. S velkým potěšením jsem si četla v korespondenci Wilson – Škvorecký, jak společně hledali výstižné výrazy, přesné stylové zabarvení, správný kontext.

1995 – Heureka! V tomto roce jsme získali čtyři sešity raných prací, zejména poesie, a rukopis autorova prvního románu *Tajemná jeskyně*, inspirovaného tehdy velmi slavným a dnes již nečteným kanadským spisovatelem J. O. Curwoodem. Spolu s rukopisem se objevila strojopisná verze tohoto románu, kterou opsal a vlastnoručně ilustroval Škvoreckého otec. Pak tu byly tři krabice dramatických pokusů, další krabice rané poesie, překlady bluesových textů, poznámky k přednáškám a různé krátké eseje. Kromě toho dar zahrnoval i práce, které byly Škvoreckému předloženy k posouzení a snad také proto, aby jim pomohl k vydání.

V době relativně nedávné obdržela Fisher Library materiály nakladatelství Sixty-Eight Publishers a počítačové verze detektivek, kterými se Josef se Zdenou zaměstnávají v zimě na Floridě. Pro badatele bude určitě zajímavé udělat si o autorské spolupráci manželské dvojice obrázek prostřednictvím poznámek o časové linii či k detailům zápletky příběhu, které jeden druhému vpisují do jednotlivých verzí textu. A nejčerstvějším přírůstkem je asi jednadvacet krabic korespondence s celým světem.

A proč vlastně Fisher Library shromažďuje písemnosti autorů? Naším posláním je sbírat a uchovávat písemné prameny korespondující s předměty, jež se vyučují na torontské univerzitě. Zhruba před třemi lety byl na univerzitě zahájen mezifakultní program, který se týká historie knihy. Chceme, aby si studenti udělali jasnou představu o tom, jak vzniká kniha – od rukopisu až k hotovému „výrobku“, od různorodých poznámek a náčrtů k jednotlivým vydáním a překladům do cizích jazyků. Kromě toho jsme se zavázali shromažďovat spisy kanadských literátů. Z tohoto titulu jsou ve Fisher Library uloženy písemné materiály takových spisovatelů, jako jsou Margaret Atwoodová, Earle Birney, Mazo De la Roche, Douglas Fetherling, Alberto Manguel, Eric Ormsby, David Solway a mnozí další. Mezi nimi samozřejmě pečujeme také o rozsáhlou sbírku knih a písemností Josefa Škvoreckého.

Co říci na závěr? Jako neoficiální kurátorka Škvoreckého knih a rukopisů, či Škvoreckého fondu, jak s oblibou říkají američtí archiváři, jsem se o tomto muži dověděla spoustu věcí – že je nekonečně laskavý k novým autorům, ke staré vlasti, ke starým přátelům i ke mně samotné. A že komunističtí cenzoři měli na svou práci **příliš** mnoho času! Máme ve své sbírce několik knih, které byly zakázané, či alespoň podezřelé, že se nakazily strašlivou nemocí – škvoreckytidou. Jednou z nich je publikace o papoušcích od Zdeňka Vegera. Na jedné barevné ilustraci je vidět papouška senegalského sedícího na hromádce knih. Mezi nimi je *Smutek poručíka Borůvky*. Kniha byla zakázána. V knížce Zdeňka Zapletela *Pozdě na hlasitou hudbu* hrdina na str. 139 přemítá o původu slova „Luketa“. Tohle slovo vytvořil Škvorecký, když poslouchal, jak američtí vojáci mluví o nějaké hezké ženě: „Look at that!“ nebo „Look at her!“, a použil ho v několika povídkách včetně povídky Konec Bulla Máchy. Alexandra Berková na konci své *Knížky s červeným obalem* parafrázuje poslední větu Škvoreckého *Zbabělců* a obrací ji tak, že se těší na toho kluka, kterého potká v Praze...

V čase, který mi byl přidělen, nemohu samozřejmě podrobně pohovořit o každém kartonu, ale všechny tištěné položky autorské i předmětové jsou katalogizovány a je možné je vyhledat on-line v katalogu knihovny torontské univerzity.

Z angličtiny přeložila Alena Přibáňová